

De drie auteurs van de nieuwe Veldgids Van links naar rechts: Peter Twisk, Jan Piet Bekker en Annemarie van Diepenbeek Foto: Joke Winkelman

Interview met auteurs van nieuwe Veldgids

Jaren werken aan Veldgids van alle Europese zoogdieren

Deze veldgids had al een aantal jaren terug van de pers zullen rollen. “Maar er kwam meer bij kijken dan we aanvankelijk dachten”, zo vertelden Jan Piet Bekker, Annemarie van Diepenbeek en Peter Twisk. Weerslag van een boeiend gesprek met drie bevlogen auteurs die jaren aan de nieuwe Veldgids gewerkt hebben.

Door: Joke Winkelman

Is de Veldgids de Europese opvolger van “Zoogdieren van West-Europa (2004)”?

Annemarie: Eigenlijk niet. “Zoogdieren van West-Europa” houdt het midden tussen een handboek en een veldgids, het nieuwe boek is echt een veldgids voor iedereen die wil weten wat je in het veld kan zien en hoe je daarop de kansen vergroot.

Peter: Dankzij internet en nieuwe technieken is er ook een schat aan nieuwe gegevens, die zoveel mogelijk zijn verwerkt. De Veldgids biedt dus veel nieuws.

Wanneer zijn jullie begonnen?

Peter: In 2001 vroeg de KNNV Uitgeverij

aan Annemarie, Alphons van Winden en mijzelf om een zakgids voor de zoogdieren van West-Europa te maken. Dat veranderde al snel in een veldgids voor heel Europa, die in 2005 klaar moest zijn. Maar dat schoof steeds op. Alphons moest al snel afhaken. Toen het schrijfwerk in 2004 begon, is Jan Piet erbij gekomen. We zijn nu aan het afronden en eind 2009 is hij echt klaar.

Hoe kwamen jullie aan materiaal?

Annemarie: Uitgangspunt voor de verspreidingskaartjes waren de Atlas of European Mammals en de internetsite

European Mammal Assessment. De teksten zijn vooral gebaseerd op Handbuch der Säugetiere Europas, Mamíferos de España en verschillende op regio of soortgroep gespecialiseerde gidsen.

Peter: Voor de afbeeldingen van alle muizen en vleermuizen heb ik droge huiden in Naturalis en Museum Alexander König in Bonn gefotografeerd en internet afgestroopt op foto's van levende dieren. Verder heb ik de Gids van de vleermuizen van Europa en Handbuch der Fledermäuse Europas gebruikt.

Jan Piet: Aangevuld met eigen ervaringen en veldwerk tijdens de zomerkampen van

Annemarie van Diepenbeek (1951)

Annemarie werd directiesecretaresse, maar had liever kunstgeschiedenis gestudeerd. Toen zij dertig was leek haar leven vooral te bestaan uit moederlijke zorgen en te volle dagen. Zij claimde toen een halve dag per week voor zichzelf en ging bij de KNNV. Daar begon haar voorliefde voor zoogdieren en diersporen. Zoogdieren leerde zij kennen uit "Van den Brink". De rest kwam tijdens excursies en kampjes, die zij als heel vormend heeft ervaren. Annemarie werkt momenteel bij RAVON, schreef eerder de "Veldgids Diersporen" en is coauteur van "Zoogdieren van West-Europa".

Lievelingssoort: bunzing. Staat in haar ex libris, als eerbetoon aan de bunzing die in haar kindertijd door een buurman werd doodgeslagen. Vandaar ook haar levensmotto "leven en laten leven".

Heeft een hekel aan: katten. "Want die vangen met hun volgevreten buik ook de vogeltjes nog weg."

Jan Piet Bekker (1946)

Jan Piet raakte in zijn tienerjaren in zoogdieren geïnteresseerd door het boekje 'Wat vind ik in sloot en plas', dat verwees naar IJsseling & Scheygrond (1942). Dat boek kon hij kort daarna voor fl 19,50 kopen en verslond hij van kaft tot kaft. Jan Piet werd medicus, een keuze waar hij nooit spijt van heeft gehad. Maar die zoogdieren ... die bleven aan hem knagen. Daarom werd hij in 1982 lid van de Zoogdierverseniging en trouwe deelnemer aan de zomer- en herfstkampen. In de volgens Jan Piet "anarchistische sociocratie" van deze kampen leerde hij de fijne kneepjes van het vak en raakte hij verslaafd aan muizen. Jan Piet is oud-bestuurslid van de Zoogdierverseniging en sinds 2000 bestuurslid van de Veldwerkgroep.

Lievelingssoort: veldspitsmuis. "Omdat die veel meer aanwezig is dan je denkt."

Heeft een hekel aan: honden, want daar is hij bang voor.

Peter Twisk (1959)

Peters voorliefde voor zoogdieren begon toen hij als vijftienjarige NJN-er bij Den Helder muizen ging vangen. Met "Van den Brink" als enige referentie was zijn leven aanvankelijk van kinderlijke eenvoud: aardmuizen vond je in het bos, veldmuizen in het veld. Dat er ook nog rosse woelmuizen bestaan, daar was hij zich niet van bewust. Maar met de jaren kwam het voortschrijdende inzicht. Ook voor Peter waren de kampen en excursies van de Zoogdierverseniging bepalend. Hij raakte er door verslingerd aan vleurmuizen. En hij leerde er kijken, wat ook goed van pas kwam bij zijn andere passie: tekenen. Peter werkt zelfstandig als illustrator en vleurmuiskundige.

Lievelingssoort: grootoorvleermuis. "Omdat het zo'n prachtig en lief beestje is."

Heeft een hekel aan: naaktslakken. "Want die geven zo'n vieze rommel als je ze samen met een spitsmuis in een val vangt."

de Veldwerkgroep van de Zoogdierverseniging.

Annemarie: Ja, soms vreselijk, 's nachts met een koplamp op van iedere spitsmuis het aantal haren op de staart tellen en kijken hoe die staan. Daar was Jan Piet dan zo consciëntieus mee bezig.

Kwamen jullie niet om in de gegevens?

Annemarie: Zeker, maar we hebben vanaf het begin heel systematisch gewerkt, volgens een vooraf bepaald stramien en aantal woorden per soort. Dat hielp. We hebben er later wel een katern bij bedongen, ook omdat er inmiddels meer soorten zijn dan in de Atlas staan.

Hoe ging dat schrijven in z'n werk?

Annemarie: Alles moest in de avonduren, weekenden, vakanties. Soms zette ik een opgezet dier voor me om me in te leven. Ik

lag er wel eens van wakker, over hoe ik al die informatie in 450 woorden moest samenvatten. Op mijn nachtkastje had ik een kladblokje liggen, dat gebruikte ik als de muizen door mijn hoofd spookten.

Peter: Ik keek naar de films van David Attenborough om gedrag en beweging in mijn tekeningen te kunnen vastleggen.

Jan Piet: Neem slaapmuizen, je moet goed weten hoe zij zich voortbewegen en oriënteren. Die beelden haalde ik vaak terug en pas daarna schreef ik erover. Maar het blok op mijn nachtkastje bleef ongebruikt. Wel lagen overal in huis aantekeningen.

Peter: Ik droomde zelfs van vleurmuizen.

Wat was nou het moeilijkste?

Annemarie: Je beperken tot de essentie en het toch boeiend houden. We moesten soms heel interessante informatie wegstrepen en ook blindvaren op de literatuur, zoals bij de schedels het geval was. Een Poolse onderzoeker geeft zeven verschillen tussen de schedels van hond en wolf, maar we konden niet uitproberen of die in het veld ook werken. Bij die van wilde kat en huis-

kat lukte dat wel.

Jan Piet: Gebruikers moesten van ons wel de zekerheid krijgen dat wat is opgenomen wetenschappelijk ook juist is.

Peter: We zochten steeds de balans tussen de vele soorten, de beperkte omvang van de gids en het gebruikersgemak, met een zo goed mogelijke wisselwerking tussen teksten en figuren. Al werkende heeft dit proces zijn beslag gekregen.

Waar ligt in jullie gids de grens van Europa?

Jan Piet: De grens is uit praktische overwegingen dezelfde als in de Atlas of European Mammals. Wat ook meespeelde was de vraag welke literatuur je te pakken kan krijgen en of je die taal voldoende kan lezen. Rusland, Oekraïne, Wit-Rusland en Turkije vallen daarom buiten deze gids.

En de grenzen wat soorten betreft?

Annemarie: Exoten hebben we alleen opgenomen als zij een zelfstandige populatie vormen. De Friese stinkdieren dus niet, omdat we verwachten dat die wel weer verdwijnen. Ondersoorten worden nauwelijks behandeld. Een uitzondering is de dwergwezel, die in het veld verschilt van de wezel en wel wat op een kleine hermelijn lijkt.

Jan Piet: Genetische of chemische bepalingsmethoden waren een andere grens. Bij de bosspitsmuis kom je daarmee aan de vijftig (onder)soorten. Dat is niet meer voor amateurs.

Peter: Als je er in het veld niets mee kon, dan is het niet meegenomen.

Jan Piet: Wel hebben we aandacht besteed aan variaties binnen soorten. Sommige zijn hier bijvoorbeeld kleiner dan elders.

En zeezoogdieren?

Annemarie: We hebben ons beperkt tot kustgebonden soorten zoals zeehonden en walrus. Voor zeezoogdieren als dolfinnen en walvissen was geen ruimte. Bovendien was dan een vierde auteur nodig geweest.

Waarom geen hergebruik van de illustraties uit Zoogdieren van West-Europa?

Peter: Die dateren uit 1993. Sommige afbeeldingen daaruit heb ik bijgewerkt, maar de meeste platen zijn nieuw. [Bescheiden glimlachend] Ik denk dat ik nu beter kan tekenen, ook al heb ik inmiddels een leesbril nodig. Ook de benadering is nu anders. In 1993 moest ik pakweg op drukgrootte tekenen. Met de huidige digitale technieken hoeft dat niet meer en kan ik dus groter en daarmee in veel meer de-

Overzichtspagina van slaapmuizen, ook een illustratie van Peter Twisk

tail gaan. Ook wilden we het "dat-boek-heb-ik-al" gevoel vermijden. Het boek moet wel gekocht worden!

Ik wist niet dat je zo commercieel bent ingesteld!?

Annemarie: Ik verbaas me ook. Je bent wel streng voor jezelf, je had best meer kunnen hergebruiken.

Peter: Maar er is zoveel nieuwe informatie, alleen daarom was het al interessant nieuwe platen te maken.

Jan Piet: Dat was vaak ons keuzeargument. De tekeningen moesten iets voor de gebruiker toevoegen.

Peter: Ja, de afbeeldingen zijn steeds de sleutel tot de inhoud.

Enig idee van het aantal uren dat jullie aan de gids hebben besteed?

Peter: Voor de platen was dertienhonderd uur beschikbaar, maar dat is nu al bijna het driedubbele.

Annemarie: Ik kwam laatst op zo'n twee duizend uur, niet alleen voor het schrijven, maar ook voor zoeken, lezen en selecteren van informatie, reistijd en zo. En het kost ook best wel tijd om ideeën van auteurs, uitgeverij en redactie bij elkaar te brengen.

Jan Piet: Geen idee! Interesseert me trouwens niet.

Dus jullie worden niet rijk van deze gids? [Alledrie schieten ze in de lach]

Annemarie: Ach nee. Voor Peters tekenwerk is wel een beetje betaald, voor het werk van Jan Piet en mij niet. Daarvoor krijgen we een provisie van tien procent van de ledenprijs, maar die moeten we wel met

ons drieën delen.

Wat vond het thuisfront van al die uren?

Peter: Mijn vrouw en kinderen vinden het prachtig dat ik dit boek maak en mijn vrouw weet als kunstenaar hoe moeilijk het is om hiermee geld te verdienen.

Annemarie: Ik heb gelukkig een heel solidaire man, maar hij kon wel kritisch zijn over mijn aanpak en de tijd die erin ging zitten. Hij schrijft nu zelf een boek, dus nu word ik zelf geconfronteerd met het feit dat

'Volgens een Poolse onderzoeker zijn er zeven verschillen tussen de schedels van hond en wolf.'

hij weinig tijd voor mij heeft. Mijn kinderen zijn trots op me. Maar ze zijn nooit mee het veld ingegaan, dat ging hen te ver.

Jan Piet: Mijn vrouw was een grote steun en hulp bij het veldwerk. Maar zij bleef zich verbazen. Elke keer dacht zij dat de gids nu wel klaar was ... maar nee. Mijn kinderen vinden het geweldig en mijn kleinkinderen zijn ook geïnteresseerd. Gisteren vonden zij nog een dode mol. Dat leidt dan tot veel vragen. Zij gaan echt mee in deze hobby!

Wat is jullie angstbeeld?

Unaniem: Als je het boek vers van de pers openslaat en dan een fout ziet!

Nog speciale ontdekkingen gedaan?

Jan Piet: Oh ja. Vooral over de voortplantingsstrategieën van sommige soorten. Zo heeft de relmuis op de Balkan in goede mastjaren een groter voortplantingsvermo-

gen dan die in West-Europa voorkomen, omdat de vrouwtjes op de Balkan meer te-pels hebben. En bij de boslemming zijn er twee soorten vrouwtjes: de ene produceert alleen dochters en de andere ook zonen. Zo kunnen ze een overmaat aan vrouwtjes produceren waardoor in heel korte tijd grote populaties ontstaan.

Jullie hebben de Nederlandse namen voorgelegd op Zoogmail?

Peter: Voor een deel van de nieuwe soorten. Maar de reacties waren te divers. We moesten dus toch zelf knopen doorhakken.

Jan Piet: Bij ons is alles muis of rat, en dat slepen we maar achter ons aan. Daar moet de Zoogdiervereniging maar eens een goed debat over organiseren. Dat gaat niet via zo'n verzoek op Zoogmail.

Nog wensen over, een nieuw boek soms?

Peter: Prima en dan liefst goed betaald. Annemarie: Ik zou graag de sporengids willen aanvullen met gegevens uit Noord-, Oost- en Zuid-Europa.

Jan Piet: Het goed in kaart brengen van spitsmuizen staat hoog op mijn vervolg-agenda. Mooi als dat weer in een boek zou komen.

Moet ik de nieuwe Veldgids echt kopen?

Annemarie: Ha, ha, wat een vraag, ja dus!

Verder lezen?

- Twisk, P., A. van Diepenbeek & J.P. Bekker. 2009. Veldgids Europese zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Zeist. 336 pag. Full color, met tekeningen van Peter Twisk en foto's van Rollin Verlinde. Prijs: € 32,95 (voor leden Zoogdiervereniging en KNNV: € 29,95).